

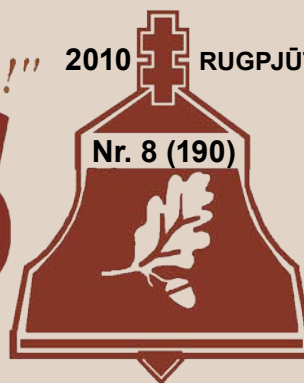
"Ir šviesa, ir tiesa mūs žingsnius telydi!"

2010

RUGPJŪTIS

VARPAS

LIETUVOS LAISVĖS KOVOTOJŲ SĄJUNGOS LEIDINYS

Vorkutos lagerių politinių kalinių sukilimo 55 metų sukaktis

V. Buroko piešinys

Rugpjūčio 15-oji – Šv. Mergelės Marijos dangun ėmimo šventė, Žolinė
Rugpjūčio 23-oji – Juodojo kaspino ir Baltijos kelio diena
Rugpjūčio 31-oji – Laisvės diena

Sveikiname

Kazimierą Gediminą
Ruzgį
90 metų
jubiliejaus proga

Algirdą Juozą
Červinską
85-mečio proga

Vorkutos sukilimas sparnuotu žodžiu

Vorkutos 1955 metų politinių kalinių sukilimo aidas pasiekė poeto Bernardo Brazdžionio sąmonę ir širdį, o jo plunksna paliko mums įspūdingus sparnuotus žodžius. Jis rašė:

Stalinui mirus, buvo paskelbta amnestija, bet politinių kalinių lūkesčiai neišsipildė: pirmoje vietoje buvo paleisti kriminalistai, žmogžudžiai, vagys ir kitas gaivalas. Trūko politinių kalinių kantrybė. Prasidėjo streikai (I streikas – 1953 metų liepos 21 d.; II-trajį streiką 1955 m. vasarą Vorkutoje pradėjo lietuviai.

Dieną prieš streiko paskelbimą stovykloj atsirado vaidila Valiūnas, kaip griežtam režimui ir sunkiam darbui atsiųstas nusikaltėlis. Suradęs progą, jis pradėjo kalbas su kaliniais. „Broliai ir nebroliai, ar norit, kad aš jums pasakyčiau, ant ko laikosi sovietų imperija – didysis tautų kalėjimas?“ Buvo atsakymas: NORIM! Ir vaidila Valiūnas kalbėjo:

Ne taip, ne taip supranta atėjūnai meilę, maldą, garbę ir ištikimybę.

Savus dievus, savo maldas ir savo priesakus jie atnešė į mūsų žemę.

Jų pirmas dievas buvo melas, jų antras dievas buvo kerštas, jų trečias dievas buvo prievarta jų

ketvirtas dievas buvo niekšybė, jų penktas dievas buvo išdavystė, jų šeštas dievas buvo

žudymas, jų septintas dievas buvo svetimo turto grobimas, aštuntas – niekinimas grožio, meilės ir idealizmo, o devintas – baimė.

Ir garbino jie baimę, savo valdinių ir valdovų dievą ir sukūrė gigantišką baimės kultą.

Ir bijo jie. Ir bijo jie. Ir bijo.

Bijo viršūnė apačios, bijo apačia viršūnės.

Bijo vienas visų, visi – vieno.

Bijo jaunas senas, bijo senas jauno.

Bijo vaikas tėvo, bijo tėvas vaiko.

Valdininkas bijo pavaldinio, o pavaldinys – viršininko. Visi jie kas nors ko nors bijo.

Jie bijo! Jie bijo! Jie bijo!

Jie bijo Berijos, Berija bijo Stalino,

O Stalinas – Vorkutos vergo, kankinamo kalinio.

„Tai ko, pagaliau, mums bijoti!“ –

Unisonu sušuko visi.

„Vorkutoj sukilimas!“ – pranešė BI-BI-SI.

Kas buvo toliau?

Vaidila Viliūnas, apginklavęs kalinius Tiesos dvasia, išrikiavo lagerius sukilimui. Nelabieji „nuo Uralo – žemės galo“ sutelkė stalinistinius legionus ties Vorkuta. Jėgos nebuvo lygios, bet ryžtas ir Tiesos dvasia buvo vaidilos Valiūno pusėje.

Legionai iš minėtos baimės pasiūlė paliaubas: jeigu vaidila Valiūnas pasiduos ir sutiks kalėti uždarame Vladimiro kalėjime, kalinių nežudys, į juos nešaудys ir visus išlaisvins.

Vaidila Viliūnas sutiko. Po pusantrų metų Vorkutoje politinių kalinių neliko nei vieno.

Vienas iš sukilimo organizatorių ir jo dalyvis
Edvardas Burokas

Vorkuta, 1997

Lietuvos totoriai Raižiuose pastatė paminklą Vytauto Didžiojo garbei

Gintaras Visockas

Lietuvos totorių bendruomenių pirmininko dr. Ado Jakubausko vadovaujami totoriai birželio 26 d. Raižiuose surengė įsimintiną šventę. Alytaus rajonui priklausančiame Raižių kaime mūsų totoriai pastatė paminklą, skirtą Vytauto Didžiojo garbei bei 600-osioms Žalgirio mūšio metinėms atminti.

Paminklas Raižiuose pastatytas specialiai. Raižiai – viena seniausių Lietuvos totorių gyvenviečių, kur dar stovi sena mečetė ir įsikūrusi totorių bendruomenės būstinė. Paminklas Vytautui Didžiajam pastatytas totorių iniciatyva ne tik todėl, kad šis prieš šešis amžius totorius įkurdino Lietuvoje. Vytautas Didysis totorių gerbiamas ir todėl, kad totoriai kartu su lietuvių ir lenkų pulkais sumušė kryžiuočių ordas Žalgirio lauke.

Raižiuose pastatytas paminklas didingas pirmiausia savo aukščiu. Jis – daugiau kaip penkių metrų aukščio. Iškaltas jis iš tamsiai pilko granito. Paminklo autorius – vilnietis skulptorius Jonas Jagėla. Paminklo viršutinėje dalyje išraižyti Gedimino stulpai ir totorių simbolis Tarak Tamga. Vidurinėje paminklo dalyje puikuojasi skrupulingai iškalti skaičiai 1392–1430, bylojantys apie Vytauto Didžiojo valdymo metus, skaičius 1397, primenantis, kada į Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę buvo atkelti totoriai, bei skaičius 1410, primenantis Žalgirio mūšio datą. Paminklo apatinėje dalyje užrašyta, jog Vytautas Didysis yra Lietuvos valdovas.

Visi mes puikiai žinome, jog lemtingame Žalgirio mūšyje 1410-ųjų liepos 15-ąją kartu su lietuvių ir lenkų kariais kryžiuočius sumušti mums padėjo ir narsūs Krymo totorių raiteliai. Krymo totorių raiteliams vadovavo Aukso Ordos chano Tochtamyšo sūnus Dželal – ed – Dinas. Tačiau Lietuva beveik nieko nežino apie Krymo totorių tragediją, įvykusią keliais šimtais metų vėliau po įsimintiną Žalgirio kautynių. Šią istorijos spragą užpildė Vilniuje viešėjęs Krymo totorių Pasaulinio Kongreso prezidentas Refatas Čubarovas.

Ne pirmą kartą Lietuvoje viešintis svečias pabrėžė, jog pagrindinės Krymo totorių nelaimės prasidėjo būtent tada, kai totorių apgyvendintą Krymą okupavo carinė Rusija. Carinės Rusijos administracija veikė labai klastingai. Totoriai iš Krymo buvo išstumiami atimant iš jų žemes. 1917 – 1918-aisiais Krymo totoriai bandė atkurti savo valstybę, bet šiems planams 1920 – 1921-aisiais metais sutrukdė atėjusi sovietų valdžia.

Pats tragiškiausias laikotarpis prasidėjo 1944-ųjų gegužės mėnesį, kai iš Krymo pusiasalio buvo ištremti visi totoriai. Iki paskutinio žmogaus. Krymo totorių Pasaulinio Kongreso prezidentas R.Čubarovas pabrėžė, kad Sovietų Sąjungos laikais iš savo gimtųjų žemių buvo masiškai tremiama daug tautų – ne tik totoriai.

Tačiau totorių tremtis buvo ypatinga, kadangi po 1944-ųjų gegužės mėnesio Kryme nebeliko nė vieno totoriaus. Remiantis tuometinio NKVD duomenimis, iš Krymo buvo ištremta apie 200 tūkst. totorių. Svečio R.Čubarovo žiniomis, 1944-aisiais iš Krymo buvo ištremta kiek daugiau – apie 245 tūkst. totorių. Krymo totoriai buvo tremiami į Sibirą, Uralą, Vidurinę Aziją. Maždaug 46 proc. ištremtųjų totorių žuvo pirmaisiais ir antraisiais tremties metais.

Į ištremtas Krymo totorių gyvenvietes iš karto buvo atkelti rusų kolonistai iš Krasnodaro, Stavropolio kraštų, Pavolgio.

Į klausimą, kodėl Stalinas ištremė visus Krymo totorius, – atsakyti nėra sunku. Oficialus pretekstas iškeldinimui – esą Krymo totoriai simpatizavo vokiečiams. Tad Stalinas, suprask, iš SSRS pakraščių trėmė visus, kurie nekentė sovietų valdžios. Tačiau 1948-aisiais metais viešėdamas Jaltoje Stalinas oficialiai pratarė, jog Krymo totoriai buvo ištremti tam, kad Krymas ilgainiui taptų “iskono ruskoj zemlioj”.

1950-aisiais metais kai kurių tautų atstovams Kremlius leido grįžti į gimtuosius namus. Tačiau Krymo totoriams – ne. Tokia didelė Stalino neapykanta buvo šiai tautai.

Ukrainai atgavus nepriklausomybę ištremtųjų Krymo totorių padėtis pagerėjo, nes 1990-aisiais Kijevas leido totoriams grįžti į Krymą oficialiai. Pasak svečio R. Čubarovo, nuo 1990-ųjų iki 1993-ųjų kasmet į gimtąjį Krymą sugrįždavo po 20 – 30 tūkst. totorių. Tačiau tais metais Ukrainoje viešpatavo ekonominė suirutė, ir į Krymą sugrįžusiems totoriams teko paragauti visokiausių ekonominių sunkumų – badauti, gyventi žeminėse, palapinėse, namo rūsiuose. Tačiau totoriai nekreipė jokio dėmesio į materialinius nepriekštus. Vienintelis jų tikslas buvo kuo greičiau sugrįžti namo, juolab kad Ukrainos valdžia netrukdė atgauti kadaise prarastas žemes. Šiandien Kryme jau pastatyta apie 300 naujų totoriškų gyvenviečių, ir Krymo totoriai po truputį grįžta namo. Kryme jau esama ir totoriškų mokyklėlių, leidžiamas ir totoriškas laikraštis, televizijoje jie turi ir savo savaitinę valandėlę.

Krymo totorių Pasaulinio Kongreso prezidentas R.Čubarovas įsitikinęs, jog kada nors išaus diena, kai visi Krymo totoriai sugrįš namo. Nes, R.Čubarovo teigimu, “Krymo totoriai geriausiai jaučiasi gyvendami Kryme”. Nei amerikose, nei anglijose, nei prancūzijoje Krymo totoriams nėra taip gera gyventi kaip Kryme. Tai – Krymo totorių lyderio R.Čubarovo žodžiai.

Štai kaip susiklostė likimas totorių, kurių ainiai 1410-aisiais Žalgirio mūšyje mums padėjo sumušti Kryžiuočių ordiną.

Pirmą kartą pasiryžtame kalbėti iš esmės ir pasakyti tiesą

Seime, minint 70-ąsias okupacijos metines, pasakytą kunigo **Juliaus Sasnausko** OFM kalba

Didžiai gerbiami šio ypatingo Seimo posėdžio dalyviai,

Sunku patikėti, bet šiandien pirmą kartą per savo atkurtosios nepriklausomybės laikotarpį taip garsiai ir taip svariai minime okupacijos metines. Pirmą kartą pasiryžtame kalbėti iš esmės ir pasakyti tiesą, kodėl Lietuva prarado tūkstančius savo žmonių ir kodėl mes patys šiandien nesame tokie, kokie turėtume ir galėtume būti. 1940 metų birželio 15-oji nėra tik šiaip sau atmintina diena, pasimetusi tarp kitų vasaros švenčių bei minėjimų. Tai – skaudžiausia ir svarbiausia XX amžiaus Lietuvos istorijos data, nuo kurios suvokimo bei įvertinimo priklauso ne tik nuoseklus, teisingas mūsų praeities perskaitymas, bet ir galimybė toliau kurti savo valstybingumą ir auginti laisvus žmones laisvoje valstybėje.

Kodėl iki šiol tylėjome apie 40-ųjų birželį? Kodėl nepriklausomoje Lietuvoje bijota žodžio „okupacija“? Kodėl reikėjo laukti tiek metų, kad šios datos prisiminimas pasiektų Seimo tribūną? Nedėliosiu čia sąmokslų teorijų, nors pamąstyti tikrai yra apie ką. Neišeina teisintis, kad viską šiomet lemia tie apvalūs skaičiai. Juk buvo ir 60-metis, ir jau visai apvalus 50-metis, bet, rodos, lyg būtų galiojusi visuotinė komanda užsičiaupti ir negalvoti apie tai.

Jau neprisimenu motyvų, kodėl vietoj okupacijos minėjimo pasirinkta Gedulo ir vilties diena. Taip, ji galėtų atrodyti ramesnė, taikingesnė, politiškai korektiškesnė, gal net dvasingesnė. Joje lengvai išsitenka visi atleidimo bei santarvės lozungai. Tačiau jos vienos niekada nebus gana. Ir ne vien todėl, kad masinės 1941-ųjų birželio represijos buvo tik įvykusios krašto okupacijos logiška pasekmė. Dar svarbiau, kad be nuorodos į okupaciją mūsų tautos kančių keliai netenka teisingumo ir atsakomybės matmens. Labai svarbu suskaičiuoti aukas, jas apraudoti ir pagerbti, tačiau nei gedulas, nei viltis nėra tikri, kol nepasakome, kodėl keli šimtai tūkstančių žmonių neteko namų, buvo kankinami lageriuose ir žudomi. Antai armėnai visame pasaulyje nesiliauja siekę, kad 1915-17 metų įvykiai pasaulio valstybių būtų pripažinti genocidu. Ukrainiečiai trokšta visos tiesos apie golodomoro priežastis. Lenkija spaudžia savo didžiuosius kaimynus Katynės tragediją pavadinti tikruoju vardu. Ir tai nėra vien propagandinės kam-

panijos ar politikos žaidimai. Jeigu tik praleidžiamas anas teisingumo ir atsakomybės matmuo, totalitarnių režimų aukos, net ir pagerbtos paminklais bei atminimo dienomis, labai nesunkiai apauga banalybe, įgyja „normalumo“ statusą arba išvirsta klaikiomis Grūto parko grimasomis.

Kita vertus, Lietuvos okupacijos faktas eina išvien su žinia apie herojišką tautos pasipriešinimą pavergėjams. Nuo pat 40-ųjų birželio iki istorinės Kovo 11-osios okupacinis režimas Lietuvoje neturėjo ramybės ir negalėjo jaustis teisėtas bei visuotinai priimtas. Daugybė vyrų ir moterų atvirai ar slapta kovodami su okupantais per penkis nelaisvės dešimtmečius išlaikė laisvos Lietuvos idėją. Tai provokavo vis naujas represijas ir didino aukų skaičių, bet kartu skelbė galimybę nesusitaikyti su okupacija ir išsaugoti nepriklausomybės viziją. Tik tada, kai be užuolankų ir išsisukinėjimų sakome, kas iš tiesų buvo 40-ųjų birželis, galime tikėtis pasididžiavimo savo valstybe, patriotizmo ir pilietiškumo vertinimo, moralinių vertybių išryškinimo. Ne veltui buvę laisvės kovotojai ir disidentai šiandien su nerimu pastebi, kad peržengiama laisvės kovų prasmės riba, kad rezistencijai viešai keliama priekaištai, o kolaboravimas su okupantais ne tik teisinamas, bet ir paverčiamas dorybe. Toks reiškiny s dėsningas tai tylai bei ignoravimui, kurio susilaukė okupacijos faktas. Garsiai kalbama apie susitaikymą ir žaizdų gydymą, bet iš tikrųjų tik deformuojama tautos atmintis ir kuriamos prielaidos naujam neteisingumui tarpti. Kaip niekada anksčiau mūsų žmones apimantis jausmas, kad teisingumo Lietuvoje nėra, mano manymu, irgi liudija, koks pragaištingas yra kelias, nuvertinantis moralinio pasirinkimo svarbą, sąmoningai sumaišantis gėrio ir blogio teritorijas.

Lotynų kalbos žodyne besitikrindamas žodžio „okupacija“ reikšmės, aptikau, kad jis gali reikšti ne tik užgrobimą ar pasisavinimą, bet ir apsėdimą. Tai, kas prasidėjo Lietuvoje 1940-ųjų birželį, galėtų būti papildomai aiškinama ir šiuo terminu. Kodėl, praėjus septyniems dešimtmečiams, iš kurių du pastarieji jau priklausė laisvei ir nepriklausomybei, per Lietuvą vis ritasi baimės, pykčio, neapykantos, melo bangos? Išdardėjus paskutiniam tarybiniam tankui, turėjome bent jau dvasiškai atsitiesti, pakelti galvas, pradžiugti. Bet juo toliau, juo didesnis mūsų pasimetimas ir netikėjimas laisve bei demokratija. Daugelyje savo gyvenimo sričių, o ypač ten, kur susitinka širdis ir protas, sąžinė ir gera valia, mes negailestingai ritamės žemyn, užuot augę ir brendę, mokęsi meilės bei

solidarumo, darniai siekė bendrojo gėrio. Tik dabar pradedu suprasti, kad komunistinė okupacija, pasiglemžusi dvi žmonių kartas, buvo daug baisesnis ir pavojingesnis dalykas nei rodėsi tada, kai taip lengvai, kone per vieną naktį, krito žemyn raudonos vėliavos ir išsiskleidė mūsų brangioji laisvės trispalvė. Viešpatie, koks naivumas buvo galvoti, kad režimas, pražudęs milijonus, o gyvuosius palenkęs melo, baimės ir prievartos sistamai, gali praeiti be pėdsako lyg sapnas. Sovietinė okupacija iš tiesų veikė pagal visas klasikinės piktosios dvasios apsidėmimo taisykles bei taktiką.

Žinoma, tai tik palyginimas, ne kokia nors ištarmė ir kvietimas ieškoti egzorcistų pagalbos. Tačiau aki-

vaizdu, kad kažin ką labai svarbaus turime pradėti iš naujo, tarsi pirmąją laisvės dieną. Išgryninę kai kurias sąvokas bei reiškinius. Atsijoję melo grūdus. Atlikę atgailą. Be lozungų, be optimistinių šypsenų, veikiau „rūsčiomis minelėmis“, kaip sakė Vaižgantas. Visi buvome parblokti ir sužeisti 40-ųjų birželį. Tebesinėsiame, net ir laisvėje gimusieji tebesinėsiame ano apsidėmimo žymes. Visi reikalingi išlaisvinimo ir išgydymo. Kitaip ir toliau nebūsime nei ramūs, nei laimingi.

Labai tikiuosi, jog šiandienis okupacijos minėjimas, taip ilgai ir sunkiai ejęs į šią salę, ženklins dar vieno mūsų atgimimo etapo pradžią.

Visiems meldžiu Dievo šviesos ir palaimos.

Apie istorines patirtis šių dienų šviesoje

Radvilė Morkūnaitė

Kiekvieni metai Lietuvai atneša didesnių ar mažesnių sukaikių. Šiomet pasitikome Nepriklausomybės 20-metį, minime 70-tąsias Lietuvos okupacijos metines, pažymime Žalgirio mūšio 600 metų sukaktį.

Šios datos nėra tik istoriniai faktai, tai mūsų tautos, valstybės paveikslas, kuriame atsispindi mūsų tvirta valia nepriklausyti svetimam, kovoti už savo išlikimą. Nepriklausomai nuo to, ar būtų XV amžius, ar XX-asis, gyvenimas teka labai panašia vaga – grumtynėse už savo įsitikinimus, laisvę.

Dalintis mintimis apie istorines tautos pergales, regis, padeda patys faktai, datos, įvykiai ir nuotaika, kurie leidžia susibūrus juos prisiminti, tačiau visai kas kita rasti tinkamus žodžius, kalbant apie 1940 m. birželio 15 d. įvykius. Praėjus 70 metų nuo įvykių, kurie pakeitė ne tik mūsų senelių, tėvų, bet ir mūsų likimus, apie tai turime kalbėti šių dienų šviesoje, ne tik atminti, bet ir atsakyti į klausimus, kurie kyla jaunajai kartai, nes tai įvykiai, pakeitė ir jų gyvenimus, suvokimą, santykį su tautos istorija. Šiandien sakome – 70 metų nuo okupacijos, okupacijos 70-metis... Skamba taip, tarytum ji nebūtų pasibaigusi. Tarytum nebūtų 1990 m. Kovo 11-osios.

Neretai kalbame, kokia būtų buvusi Lietuva, jei ne II-asis Pasaulinis karas, jei ne sovietinė okupacija. Kokiu proveržiu ir pasiekimais galėtume didžiuotis mokslo, technologijų, inovacijų ir kitose srityse. Kokie būtų žmonių tarpusavio santykiai, jų ryšys su valstybe. Galvodama apie tai, šiandien prisimenu vieną ryškiausių vaikystės norų – bent kelioms minutėms nusikelti į anuometinę Lietuvą ir pamatyti, kaip gyvenimas vyko tuomet: kaip žmonės bendravo, kaip upeliukai vingiavo, kaip vešėjo sodybos, bangavo

margos pievos ir laukai.

Visa tai, ko gero, kiekvienam buvo nepakartojamai brangu: sodybą juosiantys šimtamečiai medžiai, rugių laukai, pilni vaisių sodai, vešlūs miškai ir saulėti šilėliai, istorija, tradicijos, tikėjimas. Artimas ryšys su savo aplinka, kurią kūrė tėvai, seneliai, jausmas, kad esi viso to šeimininkas, esi atsakingas už šių dalykų išsaugojimą ateities kartoms. Man atrodo, kad būtent tai yra pradžia pagarbos ir meilės savo žemei, atsakomybės už ją. 50 metų nelaisvės daug kam, deja, atėmė šitą pojūtį.

Todėl šiandien kyla jau anksčiau užduotas klausimas: ar iš tikrųjų esame laisvi, ar okupacija baigėsi, ar išsilaisvinome nuo nepagarbos vienas kitam, nuo pykčio, abejingumo, pavydo? Tiesa, šitų ydų neišvengiamai rasime, bet gal tai tik keli šaukštai deguto, gadinančio medaus statinę. Ir gal be pagrindo nusi-vylusieji kartoja: ar už tokią Lietuvą kovojom, ar tokios laisvės norėjom? Tiesa, nelengvas laikas, tačiau kodėl pamirštame džiaugtis tuo, kad galime laisvai išpažinti tas tiesas, kurias gynėme tiek metų! Kodėl delsiame ir vengiame skatinti bundantį jaunosios kartos susidomėjimą šalies istorija: tiek pasiekimais, tiek sunkiomis akimirkomis? Ką galime rasti prasmingesnio už vienos tautos kartų bendrystę, siekiant išsaugoti istorinę atmintį, atrasti vietos istoriniam teisingumui?

Pati galiu tik pasidžiaugti, kad man likimas lėmė nuo mažumės su tėvais ir artimaisiais lankytis susibūrimuose, kurie leido suprasti ir pažinti Lietuvos istoriją ne iš vadovėlių, bet iš gyvų pasakojimų. Matyt, tam, kad atsirastų vertinimas to, ką buvo praradę seneliai, reikia tikro, gyvo prisilietimo prie istorijos. Didžiuojuosi ir visomis išgalėmis ieškau galimybių prisidėti prie jaunų žmonių iniciatyvų suprasti istorijos vingius, išsaugoti protėvių ir tėvų gintas vertybes,

Radvilė Morkūnaitė genocido aukų minėjime Vilniuje

tautai svarbiausių gyvenimo posūkių atmintį. Tiesa, tenka pripažinti, kad nemažai laiko praradome, bent keliolika nepriklausomybės metų. Per tą laiką daug istorijų, galėjusių skambėti gyvai, iškeliaavo į kitus pasaulius. Bet tuomet nebedelskime, nevenkime padėti skleisti puikioms iniciatyvoms – tokioms, kaip „Misija Sibiras“, muzikinės grupės „Skylė“ albumas „Broliai“, kuris skirtas Lietuvos lasivės kovotojams, stovykloms, konkursams, žygiams, knygų leidybai ir kitoms gražioms misijoms, kuriomis puoselėjama istorinė atmintis ir pagarba laisvę gynusiai kartai.

Juk tik išsaugodami istorinę atmintį, galime kalbėti apie svarbų Lietuvai klausimą – istorinį teisingumą. Jaunosios kartos pastangos suvokti skaudžiausius įvykius ir juos atminti, turi sulaukti palaikymo ir kitu, politiniu lygmeniu. Tiek Lietuvos, tiek Europos politikai turi neatidėlioti klausimų apie okupacinių, totalitarinių režimų suvienodinimą. Apie tai kalbame ir tuo tikslu veikiame Europos bendrijos lygmeniu, nors klausimas, niekam nekyla abejonių, „jautrus“. Nors pripažįstama, kad visa Europa išgyveno skaudžią istoriją, suprantama ir tai, kad tik daliai jos buvo lemta patirti tą skausmą kur kas ilgiau – ištisus dešimtmečius. Sovietinius nusikaltimus patyrusios ES bendruomenės

tikisi supratimo, tikisi, jog tos pačios Europos tautų šeimos valstybės supras sudėtingą mūsų likimą. Nes tik atsakę į klausimus, kurių vengiama, atsižvelgdami į jautriausius ir nelengvus istorijos momentus, supratę vieni kitų patirtis, galime tikėtis kurti sėkmingą Europą. Deja, neretai tenka pripažinti, kad tokio supratimo trūksta. Europos Parlamentas nerado savyje jėgų užkirsti kelio vengriui, 14 metų bendradarbiavusiam su sovietinėmis represinėmis struktūromis, užimti atsakingo posto vienoje ES institucijų. Pakako argumentuoti, kad jis kompetentingas, jog Europos Parlamentas nėra teismas. Tačiau ten pat (EP), kur beveik kasdien aptariamais nusikaltimais žmogiškumui įvairiuose pasaulio kampeliuose ir į kuriuos imamasi nedelsiant reaguoti, nepakako politinės valios pripažinti, jog tiek metų ejęs prieš tas pačias ES deklaruojamas vertybes – demokratiją, žmogaus teisių gynimą, pilietis negali būti „apdovanotas“ karjeros pakilimais dėl savo praeities. Ne vienam EP kolegai buvo akivaizdu, kad, jei tai būtų žmogus, turėjęs reikalų su slaptosiomis nacistinės Vokietijos tarnybomis, jo karjera ar veiklai viešajame gyvenime nebūtų nė menkiausios galimybės.

Todėl žingsnis po žingsnio turime eiti istorinės atminties ir skaudžių patyrimų pripažinimo, viešo aptarimo keliu. Taip pat turime suvokti, kad laukti supratimo iš kitų negalėsime, jei patys klaidžiosime savo istorijos vingiuose, vengdami pripažinti tiesą, ieškodami atsakymų į pačius jautriausius, tačiau būtinus atsakyti klausimus. Į dalį jų atsakyti kasmet išlydime jaunosios kartos įgaliotinius su unikaliu atminties rūpesčiu visoje Europoje – „Misija Sibiras“, kurioje jaunimas prisiliečia prie istorijos, rūpindamiesi tremtyje mirusių kraštiečių atmintimi.

Tai pastangos ne tik ginti savo tapatybę, pagerbti kovojusius už laisvę ir tautos savimone, bet ir pastangos savo veiksmis, ryžtu kurti valstybę, kurioje norėtusi gyventi.

Apie istoriją – su pagarba ir rūpesčiu

Vlada Vengrienė, Varnių Motiejaus Valančiaus gimnazijos mokytoja

Jubiliejinių metų pabaigoje knygnuose pasirodė Rašytojų sąjungos leidyklos išleistas Justino Sajausko istorinis romanas „Voverė ant vilkų tako“. „Karaliaus Mindaugo epochą pasirinkau todėl, kad jis – Lietuvos

valstybės įkūrėjas ir krikštytojas – tiek brolių lenkų, tiek kitų mūsų kaimynų buvo bene labiausiai apmeluotas. Visi tie kaimynai tikėjosi Lietuvą tapsiant jų valda, o čia... Lietuva tapo ne tik savarankiška, bet ir

didele, vis stiprėjančia valstybe. Mano tikslas buvo pažiūrėti į Mindaugą ne godaus kaimyno, o lietuviu akimis: voverė ant vilkų tako – tai kaimynų nuolat puolama Lietuva“, – taip romano autorius apibūdina savo kūrinio tikslus ir meninį sumanymą.

Lietuvos istorijos temos J. Sajauską traukė nuo pat kūrybinio kelio pradžios, o gal ir dar anksčiau. Vaikystė Sibiro tremtyje, lietuvių kalbos ir literatūros studijos Vilniaus universitete, kur net juodžiausiais sovietinės stagnacijos metais tebesklandė tikrojo patriotizmo dvasia, užsilikusi čia galbūt dar iš filomatų ir filaretų laikų. Pirmoji knyga, apsakymų rinki-

nys „Prūs-ja“, – „apie didžiąją baltų netektį – prūsus ir apie kovą, kurią mažosios tautos tebekovoja dar ir šiandien“ (autorius žodžiai). Didelis, originaliai sukomponuotas Just. Sajausko miniatiūrų romanas „Suvalkijos geografija“ buvo įvertintas JAV lietuvių laikraščio „Lietuvių balsas“ literatūrinio konkurso pirmąją premiją, pelnę autoriui laureato vardą. Tai kūrinys apie pokario kovas Lietuvoje. Trumpais, autentiškais pasakojimais, be pamokslavimų ir nuosprendžių, J. Sajauskas sugebėjo nupiešti patrauklų dramatišku pasipriešinimo keliu einančios lietuvių tautos paveikslą, išsakyti pasitikėjimą jos gyvybingumu ir ištverme. Reikšmingi ir kiti šio autoriaus darbai. Tai 2007 m. išleistas minėto romano tęsinys „Užkritę lapai“, apybraižos apie knygnešius, laisvės kovotojus, Vasario 16-osios akto paieškas, Taurų apygardos partizanų slapyvardžių vardynas „Žinau tavo vardą“ (2009 m.).

Kaip vieną didžiausių dabarties rūpesčių J. Sajauskas įvardija dabartinėje Lietuvos dvasinėje erdvėje išgalintą nihilistinį, kosmopolitišką, amoralų požiūrį į Lietuvą ir jos istoriją. Šis rūpestis ryškus ir romane „Voverė ant vilkų tako“.

Ne vienas mūsų kūrėjas jau bandė pro amžių ūkanas atidžiau išsižūrėti į karaliaus Mindaugo laikus, įtikinamai atkurti (teisingiau turbūt būtų sakyti – sukurti) gyvą, žmogišką jo paveikslą. Istorija nebuvo Lietuvai nei gailėstinga, nei teisinga. Ilgi priespaudos laikotarpiai, netekus valstybingumo, padarė savo – sugriauti buvo ne tik Valdovų rūmai Vilniuje, ne tik išbrauktas iš žemėlapių pats valstybės vardas. Kur kas baisiau – išplėšyti arba suklasgoti mūsų istorijos lapai, bandymas (deja, beveik pavykęs) įtikinti lietuvių, kad mes – patys menkiausi, nekultūringiausi Europoje, kad mūsų valdovai buvo broližudžiai, savanaudžiai, klastūnai. Ar ne todėl ir dabar, kai turime pereiti nelengvą savo valstybės kelio etapą, taip dažnai dejuojame: „Kodėl mes tokie – nesugebantys suvaldyti korupcijos, susitvarkyti ekonomikos, įsitvirtinti tarp kitų kaip lygiavertė valstybė?“ J. Sajauskas ir bando į tai atsakyti savo romanu. „Tai logiška įvairiausių unijų ir okupacijų pasekmė. Pernelyg ilgai buvome įtaigojami svetimų, kad taip – iš karto! – pasijustume orūs <...>. Ir vis dėlto ateis laikas, kai šalis prie Nemuno pradės žiūrėti į pasaulį savo – ne svetimomis akimis, kai gyvenimą vertins savo, ne kokio ten partnerio pro tu. Antraip neteks prasmės ne tik mūsų pačių, bet ir valstybės įkūrėjo Mindaugo gyvenimas (iš „Autoriaus žodžio“).

Koks gi šiame romane prieš mus iškyla Mindaugas? Pirmojoje dalyje, „Pilis“, jis – jaunas, ambicingas vaikinys, svajojantis, kad brolis Dausprungas pagaliau patikės jam savarankiškai valdyti kurią nors pilį.

Brolis skiria nelengvą užduotį: Mindaugas turi vadovauti Nalšios pilies statybai, tik tada jam bus leista valdyti Žukavos pilį. Autorius įdomiai kuria intriga. Nepatyrusiam, patiklim Mindaugui tenka išgyventi daug pavojų, kol jis pagaliau ima susigaudyti, kas jo tikrieji priešai ir kuo galima pasitikėti. Subtiliai sukurta Mindaugo ir Eitvilės-Kertenės meilės epizodai. Autoriaus garbei, reikia pripažinti, kad iš jo populiariausi šiuolaikiniai mūsų prozininkai galėtų pasimokyti, kaip be dabar tokio madingo vulgarumo rašyti šia tema.

Antroje dalyje, „Sueiga“, šiek tiek mažiau nuotykinio romano elementų, mažiau netikėtų siužeto posūkių, bet įtampos ir čia netrūksta. Mindaugas – jau savarankiškas valdovas, norintis suvienyti įvairias Lietuvos sritis, susitarti dėl prioritetų su sėliais, žemaičiais, net atskirais įtakingais bajorais. Tai nėra lengva, neretai tie, kuriais jis nelabai pasitiki, pasirodo besą ištikimiausi ir sumaniausi, o kartais Mindaugas net stebina per dideliu patiklumu, kurį jis, norėdamas būti garbingas ir svetingas, rodo klastingiems kaimynams. Tik žmonos Eitvilės politinis išžvalgumas, ištikimųjų bajorų narsa šios dalies pabaigoje gelbsti Mindaugo valstybę nuo gudų, sudariusių sąjungą su mungalais (mongolais). „Net jeigu šioje pakalnėje suguls visi mūsų vyrai, jau niekas nesutrukdytų valdovui Mindaugui sušaukti Sueigą ir paskelbti apie savo valstybės sukūrimą,“ – sako sargybinis Pikčiurna, vienas įdomiausių epizodinių šios dalies veikėjų.

Trečioje romano dalyje, „Agluonos pasala“, Mindaugo Lietuva iš visų pusių supama priešų. Baisiausia, kad klastingos intrigos pasiekia ir valdovo pilį Vorutą. Kunigaikščio Treniotos įgaudinta, iš pilies drauge su seseria Daumantiene, drauge su vaikais pabėga Mindaugo žmona krikščionė Morta. Pasiekusi savo gimtinę Agluoną Latgaloje, Morta netikėtai miršta. Mindaugas priverstas palikti sostinę, jis vyksta laidoti žmonos. Tuo pasinaudoję svetimšaliai šventikai įtikina Daumantą, kad Mindaugas sulaikė jo žmoną Vesmą, ir šis grįžta valdovui atkeršyti. Romane nevaizduojamas Mindaugo mirties epizodas. Kai sužeistas karys atneša baisią žinią su kariais į Vorutą skubančiam pasiuntiniui Manstui ir paaiškėja, kad dauguma pilies gynėjų išsilakstė, pabūgę pilį su kunigaikščiu Treniota puolančių žemaičių, Manstas ryžtingai pasako: „MES nebėgsim!“ Simboliškai herojiška romano pabaiga: drauge su Manstu kaip vienas į žygį pakyla visas jo raitelių būrys. Nuskauba ironiška pasiliekančiojo pastaba: „Valdovo Mindaugo nebėra! Kas dabar pasakys, kur jis vedė.“ Manstas pasilenkė – veidas prie veido. „Į ten, į kur pats dar negreit nujosi, – iškošė. – Į Lietuvą. Girdėjai: į Lietuvą! – pakartojo atsitiesdamas.“

Galima būtų daug kalbėti ir apie kitus romano privalumus – gražiai ir tiksliai į veiksmą įpintus mitologijos motyvus: dievo Andojo pagerbimo apeigas, minimą Velino viešpatystę, laumes, aitvarus, kaukus, dievą Kalvelį; senove dvelkia ir tokios sąvokos kaip karo mėnuo Kovas, Gegužės laukai, Sambaris, iš S. Daukanto raštų pasiskolinti Pleskavos ir pleskavonių pavadinimai, reiškiantys Pskovą ir pskoviečius (iš latvių kalbos).

Kiekvienas kūrėjas turi teisę į literatūrinę išmonę. Galima sutikti ar nesutikti su viena ar kita auto-

riaus interpretacija, juo labiau, kad rašoma apie taip toli nuo mūsų laikų esančią didingą ir sudėtingą karaliaus Mindaugo epochą. Bet tai, kad skaitydamas romaną jauti pasididžiavimą savo šalim, savo protėviais, kad suvoki, jog autorius kalba ir apie mums, dabarties žmonėms, aktualius dalykus, rodo kūrinį esant ir meniškai, ir gyvenimiškai vertingą. Manau, ir gyvenimo universitetus išėjęs, savo tautos istorijos kelius ne kartą apmąstęs, ir jaunas žmogus, kuriam taip svarbu susirasti savąją tiesą, ras šiame kūrinyje peno ir mintims, ir jausmams.

Žymius žmones gimnazija pasitiko be iškilmių

Jolita Žurauskienė

Liepos pirmąjį savaitgalį į Antano Smetonos gimnaziją rinkosi gimnazistai, užvėrę šios mokslo šventovės duris prieš 65-erius metus. Karas negailestingai išblaškė mokslo draugus, todėl iš į mokslus kibusių keturių gimnazistų klasių, juos baigė tik viena nepilna klasė mokinių.

Laiškas draugams

Profesorius Romualdas Baltrušis, kas penkerius metus organizuojantis klasės susitikimus, priminė visus gimnazistus, baigusius mokslą bei mokytojus ir pažymėjo, jog dauguma jų jau iškeliavo Anapilin. Taip pat paminėjo savanorius, kurie buvo išėję į Vietinę rinktinę. Profesorius susirinkusiems perskaitė bendraklasės Sofijos Mimavičiūtės-Jalionienės laišką, atsiųstą iš Jungtinių Amerikos Valstijų. „Mes iš ten, kur pakelėse kryžiai, koplytėlės, kur baltakamieniai beržai svyruoja, kur žieduos ramunių laimę būrėm ir vaikystės sapnus sapnavom“, – eilėmis į savo draugus kreipėsi Sofija. Ji rašo, kad likimas ją nubloškė toli nuo Tėvynės, kur neteko girdėti paskutinio skambučio aido. Austrijoje dideli Alpių kalnai užstojo Tėvynę. „Per aukšti jie buvo, tie snieguoti kalnai... Bet gi savo dvasios akimis mačiau jus, pasiekusius vieną svarbų savo gyvenimo tikslą. Jį pasiekiau ir aš, tik jau 1947 metų balandį Vokietijoje, Bavarijos žemėje. Tai buvo lietuviška gimnazija, brandos atestatas išduotas lietuvių kalba. Tuokart ten mes buvome tik septyni abiturientai“, – rašo moteris. Už Atlanto gyvenančios klasės draugės širdyje išlikę brangūs jaunų dienų prisiminimai, įpinti į gražiausių linkėjimų puokštę.

Nepamiršta klasės vadovo

Mokytojas Juozas Stankevičius, buvęs klasės fotografas, į susitikimą atsivežė nuotraukų, kuriose įamžintos gimnazistų gyvenimo akimirkos. Jo archyvuose – senosios 1940 ir vėlesnių metų gimnazijos nuotraukos. Jose ir šiandien bendraklasiai įžvelgė daug panašumo. Vyras atsivežė pluoštą laikraščių, kuriuose išspausdinti profesoriaus R. Baltu-

Į Antano Smetonos gimnaziją susirinko 1945 metų mokiniai

šio straipsniai, kaip jie šventė vasario 16-ąją ir kiti. J. Stankevičius iki šiol saugo ir brangina jam dovanotą kunigo, savo septintos klasės auklėtojo Eduardo Simaškos maldaknygę. Prasidėjus Antrajam pasauliniam karui, kunigas E. Simaška buvo paskirtas Ukmergės gimnazijos kapelionu, dėstė tikybą. Šių metų liepos 22 dieną E. Simaška švęs 101-ąjį savo gimtadienį. Kiekvienais metais auklėtiniai jį aplanko, apjuosdami ne tik austomis juostomis, bet ir padėkos žodžiais. Buvę gimnazistai žavisi jo inteligencija, taktiškumu, optimizmu, meile ir atsidavimu. Prasidėjus antrajai sovietų okupacijai, E. Simaška rūpinosi savo auklėtinių klasės žurnalą, kuriame prie išėjusių savanorių į Vietinę rinktinę pavadžių buvo įrašytas prierašas. Sovietų valdžia buvusius karių suiminėjo, baudė ir kalino Sibiro lageriuose, todėl E. Simaška susitaręs su sekretore N. Vaitkevičiūte, perrašė klasės žurnalą, o senąjį sunaikino. Taip kunigas išgelbėjo buvusius savo auklėtinius nuo galimų okupantų represijų.

Pasigedo valdžios atstovų

Vytautas Narkevičius – tekstilės pramonės inžinierius džiaugėsi savo bendraklasiais, kurie gyvenime pasiekė mokslo, karjeros aukštumų, bet išsaugojo paprastumą ir pagarbą žmogui. Jis paminėjo vienais metais aukštesnėje klasėje besimokusį gimnazistą

Teofilį Pilką, kuris 1940 metais Ukmergės Antano Smetonos gimnazijos salėje įvykdė diversiją prieš TSRS, supjaustė „tėvelio Stalino“ portretą. „Į gimnaziją susirinkome iš įvairių Lietuvos kampelių, daug garbingų žmonių. Labai norėjome išgirsti pranešimą apie Ukmergę, kas čia vyksta, kas naujo. Smagu būtų buvę susitikti ir su rajono valdžios atstovais. Deja... Pabuvome vieni su savo prisiminimais ir šiandienos darbais“, – apgailestavo Kaune gyvenantis V. Narkevičius. Prieš kelerius metus šios laidos ugdytiniai gimnazijai padovanojo Antano Smetonos portretą, nutapytą buvusio gimnazijos mokinio, profesoriaus Vlodo Karatajaus.

Klasės draugų susitikimuose visada dalyvauja akademikas Zigmas Zinkevičius. Jis susitiko su VO „SOS Vepriuose“ direktoriumi Romu Petru Šauliu, su kuriuos bendrauja dešimtmetį. R. P. Šaulys perdavė nuotrauką, kuriose įamžintas mūsų kraštiečiai Z. Zinkevičius, bei naujausią *Deltuvos* krašto kultūros *almanachą* „Eskizai“. R. P. Šaulys padėkojo akademikui – varpo Vepriuose mecenatui už jo triūsą Lietuvai.

1945 metų gimnazistai aplankė Antano Smetonos gimnazijos istorijos muziejų, profesorius R. Baltrušis perdavė kai kuriuos istorinius dokumentus. Vėliau visi užsuko į Šv. apaštalo *Petro ir Pauliaus* bažnyčią, *sukalbėjo maldas. Susitikimas tęsėsi prie vaišių stalo.*

Stebuklų be kovos nebūna

Algirdas Bikulčius

Garsiai ir atvirai skelbiu: stebuklų būna!
Nedvejodamas, ne tyliai per atstumą, –
Melas, kad jie – pasaka vaikams
Bei naiviems vaikėzams paaugliams.
Aš stebuklą tikrą pats mačiau,
Nors taip pat, kaip jūs mažiau,
Kai gyvenimą mes vargome nelaisvėje,
Lietuvoj pavergtoje, beteisėje,
Tamsiuose tautų galerų triumuos
Ir šešėliuos kompartkomų rūmų,
Kai mus nuo pasaulio viso „gynė“
Uždanga šarvuota geležinė,
Kai ištrūkt iš savo nelemties
Išeičiai nebuvo net vilties,
Kai mus tramdė žvėriška galybė –
Kagėbė ir smurtinė valstybė.
Aš, kaip daugelis, stebuklais netikėjau,
Nors rezistavau tiek, kiek galėjau,
Tiek, kiek leido lektoriaus tribūna,
Bet stebuklų, aš maniau, nebūna.
Dvasioj brendo siekis išsilaisvinti.
Laisvė mums atrodė taip toli,
Priespaudos žiema tokia gili,
Kad tikėti ja neleido padėtis.
Ir staiga – stebuklas, grįžo laisvė,
Taip gniaužta, laukta, šventa,
Bet nedovanojo jos kažkas,
Išsilaisvinome per stebuklą mes.
Tad dabar tikiu, stebuklų būna,
Tik juos kuria ne dalia-fortūna,
Ne išganymą mums nešanti dievybė,
O valia tik ir tautos vienybė.
Tai vienuoliktą įvyko kovo;
Pergalė apvainikavo kovą,
Panaikinusi vergovę,

SSRS imperiją sugriovė.
Ją galingą, didelę, ginkluotą,
Tarsi Dovydas galiūną Galijotą
Ryžtu ir tautos valia nukovė
Su daina ir žodžiu Lietuva.
Amžina šlovė, kovoj kas krito,
Tesulaukę auštant laisvės rytą,
Ir šlovė tiems, kas anksčiau kovojo,
Laisvę širdyse nešiojo.
Bet pavojai Laisvei neišnyko,
Kėslų gniaužtai tebetyko;
Bando mus kerėt kerais gobšumo,
Tikro savanaudiškumo.
Galutinė pergalė – ateityje,
Pašaukti mes Praamžio valia;
Laisvę gint ir sutvirtinti ją –
Mūsų priedermė ir pareiga.
Nepasikliaukim vien Fortūna;
Stebuklų be kovos nebūna.

Dėl Tarptautinės architektūros
akademijos akademiko, profesorius
Vytauto Edmundo Čekausko
mirties nuoširdžiai užjaučiame
šeimą ir artimuosius

Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjungos valdybos pirmininkas
Jonas Burokas
LLKS leidinio „Varpas“ redaktorius
Algimantas Zolubas

LLKS žinios

Liepos 1 d. traukiniu Vilnius–Maskva išvyko LIJOT organizuoto projekto „Misija Sibiras 10“ ekspedicija. Liepos 16 d. traukiniu Maskva–Vilnius iš Sibiro projekto komanda sugrįžo.

Išleistuvės

Sutiktuvės

Liepos 16 d. į Žalgirį ir Soldiną išvyko Nevyriausybinių organizacijų, padedančių stiprinti Lietuvos gynybinius pajėgumus, koordinacinė tarybos pirmininko, Krašto apsaugos bičiulių klubo pirmininko ats. majoro Antano Buroko vadovaujama šių organizacijų atstovų delegacija dalyvauti ten vykstančiuose renginiuose.

Liepos 6 d. visame pasaulyje lietuviai šventė Valstybės – Mindaugo karūnavimo dieną, giedojo Lietuvos himną

Amerikoje

Trakų Vokėje

Į kelionę

Žalgiris >>

VARPAS

Leistas politkalinių sovietinės koncentracijos stovylose: 1955 m. Vorkutoje ir 1957 m. Intoje, nuo 1975 m. iki 1989 m. – pogrindyje Lietuvoje. Atkurtas 1996 m. vasario mėn. **Leidėjai** Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjunga, SL 22 09, ISSN 1648-0244.

Adresas: Architektų g. 14-60, tel. 244-46-19

Architektų g. 8-4, tel. 244-21-57. LT-04210 Vilnius.

Redaguoja redakcinė kolegija. Bendradarbiams honoraras nemokamas. Straipsnių turinys nebūtinai turi sutapti su redakcijos nuomone, straipsniai ir nuotraukos nekomentuojami ir negražinami.

190-ojo „Varpo“ numerio redaktorius – Algimantas Zolubas
Skaitykite „VARPA“ internete: http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6381

Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjunga (kodas 191913666)

Atsiskaitomoji sąskaita AB Bankas Swedbank, AB;

Sąskaita Nr. LT62 7300 0100 0249 2325

Išleido ir spausdino „Baltijos kopija“. Kareivių g. 13 b, Vilnius.
Tiražas 800 vnt.

Aukos VARPUI

Už aukas „Varpui“ dėkojame:

Europarlamentarei Radvilei Morkūnaitei, esmingai rėmusiai šio numerio išleidimą, A. V. Kramiliui (Australija) – 200 Lt (pervedimas), J. Miliušienei – 10 Lt, M. Šironienei – 50 Lt, A. Lažaininkui – 20 Lt, A. Žemaitytei – 100 Lt (pervedimas), V. Čipkutei ir J. Želionienei – 60 Lt, E. F. Svilienė (Vokietija) – 200 Lt (pervedimas), M. Janėnaitei – 10 Lt, J. Kojelienei – 10 Lt, V. Masikonui – 10 Lt, A. Valeikienei – 10 Lt, B. Šarauskui – 20 Lt, Z. Urbonienei – 20 Lt, J. Svetikui – 20 Lt.

Dėkojame už pervestus 2 proc. nuo pajamų mokesčio.

Už nuotraukas dėkojame: Gintarui Visockui, Alfredui Girdziuišui, Ritai Balčiūnienei, Romui P. Šauliui

Tėstinis sąrašas

asmenų, kuriems pripažintas rezistentų teisinis statusas.

Vadovaujantis Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisijos 2010 m. birželio 16 d. posėdžio protokolo Nr. 2PD-199 išvadomis ir Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro generalinės direktorės 2010 m. birželio 28 d. įsakymu Nr. 1V-114 yra pripažintas **Kario savanorio** teisinis statusas šiems pasipriešinimo okupacijai (rezistencijos) dalyviams:

Jonui Lemberiui, gim. 1915 m. Šakių apskr. Žvirgždaičių vlsč., (**po mirties**), Tauro apygardos Žalgirio rinktinės Naro būrio partizanui, slap. Kregždė.

Jurgiui Piragiui, gim. 1922 m. Biržų apskr. Daujėnų vlsč., (**po mirties**), partizanui, žuvusiam 1945 m.

Augustinui Povilaičiui, gim. 1900 m. Raseinių apskr. Jurbarko vlsč., (**po mirties**), kaip asmeniui, kuris 1940 m. birželio 15 d. ėjo Lietuvos Respublikos policijos tarnybą ir pirmosios sovietinės okupacijos (1940 – 1941 m.) metu 1940 m. birželio 15 d. suimtas, įkalintas Kauno kalėjime, 1940 m. liepos 23 d. išvežtas į Maskvą, NKVD Lubiankos kalėjimą, 1941 m. birželio 23 d. nuteistas mirties bausme ir 1941 m. liepos 12 d. mirties bausmės nuosprendis įvykdytas (sušaudytas). Pareigos – Valstybės Saugumo departamento direktorius. Pažymėtina, kad iš pareigų atleistas ultimatyviai reikalaujant Sovietų Sąjungai, o areštuotas Lietuvos Vyriausybei priėmus Sovietų Sąjungos ultimatumą.

Kazimierui Skučui, gim. 1894 m. Marijampolės apskr. Prienų vlsč., (**po mirties**), kaip asmeniui, kuris 1940 m. birželio 15 d. ėjo Lietuvos Respublikos policijos tarnybą ir pirmosios sovietinės okupacijos (1940 – 1941 m.) metu 1940 m. birželio 15 d. suimtas, įkalintas Kauno kalėjime, 1940 m. liepos 23 d. išvežtas į Maskvą, NKVD Lubiankos kalėjimą, 1941 m. liepos 8 d. nuteistas mirties bausme ir 1941 m. liepos 30 d. mirties bausmės nuosprendis įvykdytas (sušaudytas). Pareigos – Vidaus reikalų ministras. Pažymėtina, kad iš pareigų atleistas ultimatyviai reikalaujant Sovietų Sąjungai, o areštuotas Lietuvos Vyriausybei priėmus Sovietų Sąjungos ultimatumą. Atsargos kario laipsnis – brigados generolas.

Benediktui Svilui, gim. 1897 m. Utenos apskr. Užpalių vlsč., (**po mirties**), kaip asmeniui, kuris 1940 m. birželio 15 d. ėjo Lietuvos Respublikos policijos tarnybą ir pirmosios sovietinės okupacijos (1940 – 1941 m.) metu buvo suimtas, įkalintas ir mirė 1942 m. įkalimo metu, t.y. tardymo metu iki teismo nuosprendžio įsiteisėjimo. Atsargos kario laipsnis – leitenantas.

Vytautui Svetikui, gim. 1930 m. Panevėžio m., (**po mirties**), GULAG'o politinių kalinių sukilimo Ypatingajame lageryje Nr. 6 „Rečnoj“ (Rečlagas) 1953 m. dalyviui, po sukilimo numalšinimo perkeltam į Vladimiro uždarąjį kalėjimą ir politinių kalinių sukilimo Vorkutos pataisos darbų lageryje (Komijoje) 1955 m. dalyviui, po sukilimo numalšinimo perkeltam į bau-

džiamąjį lagerį.

Povilui Starui, gim. 1895 m. Ukmergės apskr. Deltuvos vlsč., (**po mirties**), kaip asmeniui, kuris 1940 m. birželio 15 d. ėjo Lietuvos Respublikos policijos tarnybą ir pirmosios sovietinės okupacijos (1940 – 1941 m.) metu buvo suimtas, įkalintas, nuteistas mirties bausme ir mirties bausmė įvykdyta 1942 m. Atsargos kario laipsnis – vyresnysis puskarininkis.

Bronislovui Vaičekauskui, gim. 1930 m. Kretingos apskr. Kartenos vlsč., GULAG'o politinių kalinių sukilimo Ypatingajame lageryje Nr. 4 „Stepnoj“ (Steplagas) 1954 m. dalyviui, po sukilimo numalšinimo perkeltam į Kazanės uždarąjį kalėjimą.

Vadovaujantis Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisijos 2010 m. birželio 16 d. posėdžio protokolo Nr. 2PD-199 išvadomis ir Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro generalinės direktorės 2010 m. birželio 28 d. įsakymu Nr. 1V-114 yra pripažintas **Laisvės kovų dalyvio** teisinis statusas šiems pasipriešinimo okupacijai (rezistencijos) dalyviams:

Antanui Adomavičiui, gim. 1904 m. Telšių apskr. Žarėnų vlsč., (**po mirties**), Žemaičių apygardos Šatrijos rinktinės Juliaus būrio partizanų rėmėjui.

Juozui Butavičiui, gim. 1925 m. Mažeikių apskr. Tirkšlių vlsč., Žemaičių apygardos Alkos rinktinės partizanų ryšininkui.

Antanui Čekui, gim. 1905 m. Zarasų apskr. Salako vlsč., (**po mirties**), buvusiam sukarintos organizacijos nariui, visuomeninės ir politinės organizacijų nariui, kuris iki 1940 m. birželio 15 d. veikė stiprindamas Lietuvos valstybės nepriklausomybę ir dėl šios veiklos pirmosios sovietų (1940 – 1941 m.) okupacijos metu buvo suimtas, įkalintas, nuteistas mirties bausme ir mirties bausmė įvykdyta 1942 m.

Genovaiti Dambrauskienei-Gricytei, gim. 1928 m. Ukmergės apskr. Deltuvos vlsč., Vyčio apygardos partizanų rėmėjai.

Juozui Gacevičiui, gim. 1930 m. Alytaus apskr. Nemaniūnų vlsč., pagrindinės organizacijos *Lietuvos jaunieji partizanai* nariui.

Bronislavai Kupstienei-Širvinskaitei, gim. 1934 m. Šiaulių apskr. Papilės vlsč., Patašono būrio partizanų rėmėjai.

Elzbietai Lukošūnaitei, gim. 1925 m. Šiaulių apskr. Kriukų vlsč., Prisikėlimo apygardos Kunigaikščio Žvelgaičio rinktinės Radvilos būrio partizanų rėmėjai.

Valerijai Lukošūnaitei, gim. 1922 m. Šiaulių apskr. Kriukų vlsč., (**po mirties**), Prisikėlimo apygardos Kunigaikščio Žvelgaičio rinktinės Radvilos būrio partizanų rėmėjai.

Paminklas Vytautui ir Žalgirio mūšio 600 m. sukakčiai Raižiuose

Žalgiris 1410 m. Laimos Kriukelienės paveiksle

Žalgiris 2010 m. Alfredo Girdziušo nuotraukose

